

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОДУКТИВНІСТЮ ПРАЦІ В ПРОМИСЛОВОСТІ

Карась П. М., Гришина Л. О. Буга Н. Ю.

Виявлені основні причини низької продуктивності праці вітчизняних промислових підприємств. Розкрито поняття механізму управління продуктивністю праці та визначені його основна мета і завдання. Виявлені недоліки вітчизняного механізму управління продуктивністю праці. Запропонована розробка сучасної моделі механізму управління продуктивністю промислового підприємства.

Постановка проблеми. Трансформація соціально-економічних відношень в Україні зруйнувала вітчизняну систему управління продуктивністю праці, не запропонувавши, як альтернативу, нові сучасні концептуальні підходи. Проте, підвищення продуктивності було і залишається основним джерелом прогресу, реального економічного зростання, підвищення добробуту та посилення позиції країни в умовах зростаючої конкуренції. Нині рівень продуктивності праці на вітчизняних підприємствах складає в середньому близько 30% річного виробітку підприємств високорозвинених країн [1]. При такому низькому її рівні Україна не має шансів конкурувати з цими країнами, а вітчизняні підприємства – ефективно функціонувати в умовах світової конкуренції.

Аналіз досліджень і публікацій. Вивчення проблем продуктивності праці знаходить відображення в роботах вітчизняних і зарубіжних авторів. Фундаментальні положення економічної науки в цілому, а також теорії продуктивності, зокрема, описані в працях вітчизняних економістів В. Астраускас, М. Абрамович, О. Амоша, Д. Богиня, І. Бондар, Р. Гаврилов, Б. Генкін, О. Германова, А. Колот, Н. Лук'янченко, В. Плаксов, І. Прокопенко, Л. Шаульська. Відмітимо, що в зарубіжних публікаціях дослідження питань продуктивності представлене ширше. У роботах Ф. Тейлора, Г. Емерсона, Д. С. Сінка, П. Дракера, И. Масаакі, Д. Нортон, Р. Каплана продуктивність розглядається з точки зору усіх факторів виробництва: праці, капіталу, енергії, інформації. Крім того, серйозна увага приділяється питанням управління продуктивністю перерахованих факторів. Що стосується вітчизняної літератури, то питання виміру і управління продуктивністю підприємства, як системи в цілому, приділяється мало уваги.

Мета статті. Дослідити сучасний стан теорії і практики управління продуктивністю праці промислового підприємства.

Основні результати дослідження. В результаті проведеного дослідження наукової літератури виявлено декілька підходів до розуміння терміну "продуктивність", яку найчастіше визначають як виробництво виробів, послуг, напівфабрикатів в одиницю часу одним працівником, одиницею устаткування, одним підрозділом. У зв'язку з тим, що в індустріальному суспільстві, як основний виробничий ресурс розглядалася праця, тому й поняття "продуктивність" зводилося до поняття "продуктивність праці". Також виявлена відсутність єдиної думки про суть продуктивності підприємства. Недостатньо розроблені, як питання кількісної і якісної її оцінки, так і теоретичні питання, що стосуються розкриття механізму управління продуктивністю. У вітчизняній літературі фактично немає рекомендацій доведених до рівня практичного використання.

В сучасній економічній науці відбувається переосмислення ролі показника продуктивності праці у зв'язку з глобальними змінами в структурі економік розвинених країн, їх переходом в постіндустріальну епоху, в якій визначальна роль відводиться вже не стільки матеріальним, скільки інформаційним ресурсам. Про зміну економічної формації розвинених країн свідчить той факт, що при зростанні обсягів виробництва промислової і сільськогосподарської продукції розвинених країн, доля їх у валовому національному продукті (ВНП) неухильно скорочується, а доля сфери послуг збільшується. В середині 50-х років на долю сфери послуг в США доводилося 50% ВНП. До кінця 90-х років цей показник виріс до 73%.

У країнах Євросоюзу сфера послуг виробляє 63% ВНП та забезпечує роботою 62% зайнятих. У Японії відповідні показники складають 59% та 56% [3]. У зв'язку з цим стає необхідним перехід від поняття "продуктивність праці" до поняття "продуктивність підприємства" яке точніше розкриває вклад кожного ресурсу в результати діяльності.

Під "продуктивність підприємства" пропонується розуміти відношення доданої вартості і витрат ресурсів, яке дозволяє оцінювати використання ресурсного потенціалу на здійснення бізнес-процесів підприємства.

Як основні причини низької продуктивності вітчизняних промислових підприємств виділені наступні дві групи факторів (табл. 1).

Таблиця 1

Фактори низької продуктивності вітчизняних промислових Підприємств

Макроекономічні фактори	Мікроекономічні фактори
диспропорції в розвитку галузей промисловості	висока міра зносу устаткування вітчизняних підприємств
слабка підтримка з боку держави соціально значущих галузей економіки	неефективні системи мотивації працівників на високопродуктивну працю
недостатньо ефективна система освіти	незадовільні умови праці
низький рівень попиту населення на вітчизняну продукцію	невідповідність вітчизняної продукції структурі попиту і потребам населення

Мікроекономічні фактори мають бути усунені на рівні окремого підприємства за допомогою механізму управління продуктивністю праці.

В якості основних факторів продуктивності промислового підприємства пропонується виділити техніко-технологічні умови, трудові ресурси, матеріальні ресурси та інформацію.

Під механізмом управління продуктивністю підприємства пропонується розуміти сукупність станів і процесів підвищення співвідношення результатів і витрат шляхом систематичного удосконалення бізнес-процесів (у вигляді праці, капіталу, інформації). Основна мета механізму забезпечити рівень продуктивності праці на рівні або вище ніж у конкурентів. Основне завдання механізму полягає в тому, щоб виробити комплекс заходів впливу на виробничу систему, при якому в ході здійснення бізнес-процесів досягався б оптимальний рівень продуктивності підприємства. Тобто необхідно щоб фактичний об'єм продукції відповідав рівню ринкового попиту на продукцію, внутрішнім можливостям підприємства та перевищував сукупні витрати факторів виробництва.

У сучасному розумінні процес управління продуктивністю підприємства має бути процесом забезпечення високої адаптивності підприємства до зовнішнього середовища, що постійно міняється.

При дослідженні вітчизняного механізму управління продуктивністю виявлені наступні недоліки:

- відсутність системного підходу до управління продуктивністю ресурсів підприємства;
- складність в порівнянності інформації про рівень продуктивності підприємств різних галузей промисловості;

- ігнорування ринкових характеристик;
- відсутність рекомендацій з управління продуктивністю в умовах обмеженого попиту на продукцію підприємства.

Розкриті недоліки обумовлюють необхідність удосконалення і розробки сучасної моделі механізму управління продуктивністю підприємства.

Висновки і перспективи подальших досліджень. В умовах переходу до постіндустріальної економіки докорінно змінюється суть праці як фактора виробництва у зв'язку із зростанням ролі техніко-технологічних і інформаційних ресурсів. На цьому етапі розвитку суспільно-економічної формації підприємство виступає як система взаємодії усієї сукупності ресурсів з метою виробництва матеріальних благ. Все це обумовлює доцільність розробки моделі механізму управління продуктивністю підприємства в цілому, який дозволить забезпечити ефективне впровадження інновацій у виробничі і управлінські процеси та максимально повно врахує вклад кожного фактора виробництва в кінцевий результат діяльності.

Результати статті можуть бути використані на вітчизняних промислових підприємствах для покращення процесу управління, як продуктивністю праці, так й підприємством в цілому.

Література:

1. Калина А.В. та ін. Менеджмент продуктивності: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2004. – 232с.
2. Лукашевич В.М. Економіка праці та соціально – трудові відносини: навчальний посібник.- Львів: «Новий Світ-2000», 2010. - 424 с.
3. Стивенсон В.Д. Управление производством: Пер. с англ. – М.: ООО "Изд-во Лаборатория базовых знаний"; ЗАО "Изд-во Бином", 1998. – 928 с.

Abstract

Karas P.M., Grishina L.A., Buga N.Y.

Problems of labor productivity in industry.

The main reasons for low productivity of domestic industry. The concepts of the mechanism of labor productivity, and its main goal and purpose. Shortcomings in the management mechanism of domestic productivity. The proposed development of the modern model of the mechanism of performance management of industrial enterprise.